

## ישיבת הפתל - ירושלים

### **שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א**

### **לפרשת וישלח תשע"ד**

### **"וַיֹּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ" - מלחמת יון בישראל**

#### **"וַתִּקַּע כַּף יֶרֶךְ יַעֲקֹב" - מה משמעות הדבר?**

התורה מספרת על יעקב אבינו: "וַיִּקַּם בְּלִילָהּ הוּא, וַיִּקַּח אֶת שְׁתֵּי נַשְׁוֹ וְאֶת שְׁתֵּי שְׁפָחָתָיו וְאֶת אֶחָד עֶשֶׂר יְלָדָיו... וַיַּעֲבֶרם אֶת הַנְּחָל... וַיִּנְתֵּר יַעֲקֹב לְבָדוֹ, וַיֹּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר" (בראשית לב, כג-כה). מי היה ה"איש" שנאבק עם יעקב אבינו באותו לילה? - "פירשו רבותינו זכרונם לברכה, שהוא שָׂרוּ של עשו" (רש"י שם). שָׂרוּ של עשו נטפל ליעקב, ונאבק עמו כל הלילה, עד עלות השחר. "וַיִּרָא כִּי לֹא יָכַל לוֹ, וַיִּגַע בְּכַף יֶרֶכוֹ, וַתִּקַּע כַּף יֶרֶךְ יַעֲקֹב בְּהֶאָבֶקוֹ עִמּוֹ" (שם, כו), והוא יוצא ממאבק זה כשהוא "צָלַע עַל יֶרֶכוֹ" (שם, לב).

מה משמעותה של צליעה זו? - לצליעה זו שתי משמעויות. משמעות פרטית ליעקב, ומשמעות כללית לכלל ישראל. המשמעות הפרטית היא, שיעקב כבר לא איש תם. הוא נעשה בעל מום, ונפסל לעבודת הקרבנות. למה רצה שרו של עשו לפסול את יעקב לעבודה? - שהרי כל מה שנטל יעקב מעשו את הבכורה, היה מפני שהעבודה בבכורות, ורצה לעבוד במקום עשו, שמחמת רשעו אינו ראוי להקריב קרבנות לה' (רש"י שם כה, לא). לכן נגע שָׂרוּ של עשו בכף ירך יעקב, כדי להפכו לבעל מום ולפסלו מן העבודה (בעל הטורים שם לב, כו), ובכך למנוע ממנו למקש את הבכורה - שהושגה, לדעתו של עשו, בדרכי מרמה (עי' בראשית כו, לו).<sup>1</sup>

אלא שמהצליעה הפרטית מתרפא יעקב מהר מאוד. מיד אחר כך נאמר, "וַיִּבְאֵא יַעֲקֹב שְׁלָם עִיר שְׁכָם" (שם לג, יח). שלם - שנתרפא מצלעתו (רש"י שם), וחזר להיות כשר לעבודה. ובכל זאת, מה שכן נשאר מהצליעה הזו, היא הצליעה הכללית שנגרמה ע"י המלאך - הצליעה של כלל ישראל. יעקב נשאר תם, שלם עם אלקים ועם אנשים, אבל בכף ירכו, ביוצאי ירך יעקב, יש יהודים שלא כ"כ שלמים. יהודים צולעים. צדוקים, ביתוסים, מתייונים, קראים, מומרים, משכילים, אפיקורסים, רפורמים, חילונים - כל אלו באים מהפגיעה שפגע שרו של עשו בכף ירך יעקב. עם ישראל בכללותו נשאר דבוק בה', אבל הוא לא שלם. יש בו כל מיני צליעות. לולא פגיעת שרו של עשו ביעקב, לא היו בעם ישראל מתיונים וחילונים וכדו'. רק בגלל פגיעתו של המלאך אנו סובלים מן התופעות האלו. זוהי התוצאה מנגיעת המלאך בכף ירך יעקב - שלא כל עם ישראל נשאר נאמן לה'.

#### **אין בגידים בנותן טעם**

בעקבות המאבק בין יעקב למלאך, מצוה עלינו התורה: "עַל כֵּן לֹא יֵאָכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גֵּיד הַנֶּשֶׂה אֲשֶׁר עַל כַּף הַיָּרֵךְ עַד הַיּוֹם הַזֶּה, כִּי נִגַע בְּכַף יֶרֶךְ יַעֲקֹב בְּגֵיד הַנֶּשֶׂה" (שם, לב). המלאך הצליח להחדיר טומאה ליעקב בגיד הנשה, ולכן אסור לנו לאכול את גיד הנשה של בהמה, כי שרו של עשו החדיר שם טומאה. והנה, איסור אכילה זה שאסרה עלינו התורה, שונה בנקודה

מסויימת מאיסורי אכילה אחרים שבתורה. כל איסור, כשמבשלים אותו עם היתר - נאסר ההתר באכילה, בגלל טעם האיסור שנבלע בו. יוצא מן הכלל הזה הוא גיד הנשה. על גיד הנשה אומרת הגמרא, שאין בו בנותן טעם (חולין צט, ב). הוא אסור באכילה, אבל אין בו שום טעם, כשם שבחתיכת עץ אין שום טעם. "עץ הוא, והתורה חייבה עליו"<sup>2</sup> (שם צב, ב). [אמנם נחלקו תנאים אם יש בגידים בנותן טעם או אין בגידים בנותן טעם, אבל להלכה נפסק שאין בגידים בנותן טעם<sup>3</sup>]. ממילא, אם אין שום טעם בגיד הנשה שיעבור אל המאכל הכשר ויאסרו - לא נאסר המאכל הכשר שנתבשל עמו, והוא מותר באכילה.

מעתה יש לשאול: אם אין בגידים בנותן טעם, למה באמת אסרה התורה לאכול את גיד הנשה? הרי ממילא רק "עץ הוא"! אולי אפשר לומר כך: הרי גיד הנשה נאסר באכילה, כי שָׂרוּ של עשו נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה, והכניס בו את טומאתו. אומרת אפוא התורה: אל תטעה לחשוב, שאם תטעם מדָּבָר שְׁשָׂרוֹ של עשו הכניס בו את טומאתו, תזכה להנאה כלשהי. לא תקבל שום הנאה מיצר הרע!<sup>4</sup> רק טעם עץ בעלמא! אנשים נמשכים אחרי היצר הרע, אבל האמת היא שהוא הבל הבלים. "אין בגידים בנותן טעם". רק מהקב"ה אפשר לקבל הנאות, לא מְשָׂרוֹ של עשו. לכן אסרה התורה את גיד הנשה למרות שאין בו טעם, כדי לרמז על הדבר הזה, שממה שקשור עם שָׂרוֹ של עשו, מטומאה, מיצר הרע - לא יכולה לצמוח שום תועלת שבעולם! "אין בגידים בנותן טעם".

#### **למה לא הזכירה הגמרא תחליף של היתר לגיד הנשה?**

הגמרא מביאה במסכת חולין (קט, ב), שכנגד כל מיני הנאות שאסרה עלינו התורה, התירה לנו התורה הנאות אחרות, שטעמן הוא כעין ההנאה האסורה. למשל: כנגד איסור אכילת דם - התירה לנו התורה לאכול כֶּבֶד, שטעמו דומה לדם. כנגד איסור אכילת חֵלֶב בהמה - התירה לנו התורה לאכול חֵלֶב חיה. כנגד איסור אכילת "דבר אחר" - התירה לנו התורה לאכול דג שְׁבוּטָא, שטעם מוחו דומה לטעמו של "דבר אחר". וכך ממשיכה הגמרא ומונה עוד כמה איסורים, ודברים המותרים הדומים להם שהתירה התורה כנגדם.

כנראה רצו חז"ל לומר לנו בזה, שאמנם הקב"ה הגביל אותנו, מה מותר לאכול ומה אסור לאכול, מה מותר לעשות ומה אסור לעשות, אבל הקב"ה לא שלל מאיתנו שום הנאה מהנאות עולם הזה. את כל מיני ההנאות אפשר לקבל גם בדרך כשרה.

והנה, גיד הנשה לא נזכר שם בגמרא. הגמרא לא מזכירה

מדברים אתם? התשובה היא, שהנביא מדבר עם ישראל על פגימות דקות הנמצאות בסתר לבס, שגם ישראל עצמם אינם מודעים להן. לכן הם מתקשים להבין, מה רוצה מהם הנביא. הטענה האחרונה של הנביא היא, "תִּקְוּ עָלַי דְּבָרֵיכֶם אָמַר ה' וְאֶמְרָתֶם: מִה נִדְּבַרְנוּ עֲלֵיךְ?" (שם, יג) וכי אנו מדברים נגד ה'?! ואומר להם הנביא: כן! "אֶמְרָתֶם שְׁוֹא עֲבַד אֱלֹקִים, וְמִה בָּצַע כִּי שָׁמְנוּ מִשְׁמַרְתּוֹ!" (שם, יד) כפי שהסברנו, אין כוונת הנביא לומר, שישראל אמרו כך באופן גלוי. לא היתה מפלגה שהצהירה: "שְׁוֹא עֲבַד אֱלֹקִים"! כולם היו שומרי תורה ומצוות. אלא שבפנימיות לבם היתה נטיה דקה של "שְׁוֹא עֲבַד אֱלֹקִים". לא העריכו מספיק את עבודת האלקים. לא הרגישו מספיק שהתורה היא חיי עולם שה' נטע בתוכנו, ולכן קיימו את מצוות התורה ברפיון.

### שרשי ההתיינות - בתחילת בית שני

אחד הביטויים לכך שישראל לא העריכו מספיק את עבודת ה', מופיע גם בתחילת דבריו של מלאכי. מלאכי מוכיח את ישראל על זה שמקריבים קרבנות בצורה בלתי מהודרת: "הִפְהַנְיִם בּוֹזֵי שְׁמִי... מְגִישִׁים עַל מִזְבְּחֵי לְחֶם מְגָאֵל... בְּאֶמְרָתְכֶם שְׁלַחַן ה' נִבְזָה הוּא. וְכִי תִגְשׁוּן עוֹר לְזִבְחֵי אֵין רָע?! וְכִי תִגְשׁוּ פֶסֶח וְחֹלֶה אֵין רָע?! הִקְרִיבֶהוּ נָא לְפָתְחֶךָ! הִיִּרְצֶךָ אוֹ הִישָׂא פְנֵיךָ?!" (מלאכי א, ח). לְפָתְחָה הַפְרָסִי לֹא הִיִּית מֵעַז לְהִבִּיא קֶרְבֵּן כֹּזֵה! בְּמִקְרָה הַטּוֹב הִיָּה זוֹרֵק אוֹתְךָ מֵהַבַּיִת, וּבְמִקְרָה הָרַע הִיָּה נוֹשֵׂא אֶת רֹאשׁךָ מֵעֲלִיךָ וְתוֹלֵה אוֹתְךָ עַל עֵץ! א"כ, לְמַה לְקַבֵּ"ה אֵינְכֶם נִמְנָעִים מֵלְהִבִּיא קֶרְבָּנוֹת כֹּאֲלוֹ? מִפְּנֵי שְׂאֵינְכֶם מְעִרִיכִים מִסְפִּיק אֶת עֲבוֹדַת הַקֶּרְבָּנוֹת!<sup>7</sup> "מְגִישִׁים עַל מִזְבְּחֵי לְחֶם מְגָאֵל... בְּאֶמְרָתְכֶם שְׁלַחַן ה' נִבְזָה הוּא". כְּמוֹכֵן, אֵין כּוֹנֵת הַנְּבִיא לומר, שישראל הקריבו בהמות שהן בעלות מום ממש מבחינת ההלכה - פֶּסֶח וְעוֹר - שהרי ישראל שואלים "בְּמִהָ בְּזִינוּ אֶת שְׁמִי?... בְּמִהָ גָאֵלְנוּךָ?...? הֵם אֵינֶם מְבִינִים עַל מַה הַנְּבִיא מְדַבֵּר אִתָּם! עַל כִּרְחֹךְ, שְׂאֵין מְדוֹבֵר בְּמוֹמִים שֶׁל מִמֶּשׁ, אֲלֵא רַק מוֹמִים בְּדִקּוֹת, שֶׁהֵם כְּשֵׁרִים מִבְּחִינַת הַהֲלָכָה, אֲךָ יֵשׁ בְּהֵם חֲסֵרוֹן שֶׁל הַיְדוּר<sup>8</sup>. אֲלֵא שׁוֹה גּוֹפֵא מֵרֵאשִׁית עַל זְלוּל בְּעֲבוֹדָה. מֵרֵאשִׁית שֶׁבְּפִנִּימִיּוֹת לְבָבָם הֵם לֹא מְעִרִיכִים אוֹתָהּ מִסְפִּיק. מִי שֶׁמְעִרֵךְ אֶת הַעֲבוֹדָה, עוֹשֶׂה אוֹתוֹ עִם כָּל הַלֵּב, מִשְׁתַּדֵּל לְהִבִּיא אֶת הַקֶּרְבֵּן מֵהַיְדוּר בְּיוֹתֵר<sup>9</sup>. וְכִי שְׁחוֹשֵׁב שֶׁעֲבוֹדַת הַאֱלֹקִים הִיא רַק עוֹל שֶׁהִטִּילוּ עָלָיו, מִחֲפַשׁ כָּל מִינֵי קוֹלוֹת, וְאֵת כָּל הַדְּרָכִים כִּיִּצַּד לְהַפְטֵר מִמֶּנָּה.

הַמְעִשִׂים שֶׁמְדַבֵּר עֲלֵיהֶם מְלֹאכִי - שְׁבִיזוּ אֶת הַעֲבוֹדָה, וְהַקְרִיבוּ קֶרְבָּנוֹת בְּלִתי מֵהוֹדֵרִים - הֵם כְּנֵרָא הֵיוּ הַגּוֹרֵם לְמַה שֶׁקָּרָה אַחֵר כֵּךְ, שֶׁנִּהְיָו מֵתִיווֹנִים בְּעַם יִשְׂרָאֵל. כִּי טְבַעוּ שֶׁל אָדָם לְהַמְשִׁךְ אַחֵר הַיּוֹפֵי, וְאֵם אֵין יוֹפֵי בְּעֲבוֹדַת הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁשֶׁם מְגִישִׁים לְה' קֶרְבֵּן עוֹר פֶּסֶח וְחוֹלָה, יֵשׁ מִי שֶׁנִּמְשֵׁךְ בְּעִקְבוֹת כֵּךְ אֶל תְּרֻבוֹת יוֹן, שֶׁשֶׁם הַיּוֹפֵי הַחִיצוֹנִי הוּא עֲנִיין גְּדוֹל<sup>10</sup>. יִכּוֹל לְהִיּוֹת שׁוֹה הִיָּה אֶחָד הַגּוֹרֵמִים לְהִתִּיווֹנוֹת בְּתַחֲלִיל בֵּית שְׁנִי, וְזֶה מֵה שֶׁגֵּרַם לְגִזְרוֹת אֲנִטִּיכּוֹס, שְׁבִאוּ בְּגִלָּל הַהִתִּיווֹנוֹת<sup>11</sup>.

הַתִּיקוּן לְחַטָּא הַזֶּה, שֶׁל זְלוּל וְאֵי הַעֲרַכְתָּ עֲבוֹדַת הַמִּקְדָּשׁ, נַעֲשֶׂה ע"י בְּנֵי חֲשֵׁמוֹנָאִי, שֶׁמִּסְרוּ נַפְשָׁם עַל עֲבוֹדַת הַמִּקְדָּשׁ, וְבוֹזֵה תִיקְנוּ אֶת הַיַּחַס הַמְזוֹלָזֵל שֶׁהִיָּה כְּלִפְיָה קוֹדֵם (ע"י ב"ח או"ח סוף ס"י תר"ע).

יש לגיד הנשה איזשהו תחליף של היתר. למה לא גילתה לנו הגמרא איזה תחליף של היתר יש לטעמו של גיד הנשה? כמובן, אין זו קושיה גדולה, שכן הגמרא לא מנתה שם את כל האיסורים שבתורה. אבל לפי מה שהזכרנו, יתכן הסבר נוסף, למה לא הזכירה הגמרא תחליף של היתר לגיד הנשה: יתכן שזהו מפני שלגיד הנשה אין טעם! ממילא אין צורך לחפש לגיד הנשה תחליף של היתר, שכן הקב"ה לא מנע מאיתנו שום הנאה בכך שאסר עלינו את גיד הנשה. גיד הנשה "עץ הוא, והתורה חייבה עליו", ומי שמתעקש ורוצה דוקא לטעום טעם של גיד הנשה - ילך ויאכל עץ!...

### התרשלות בעבודת המקדש בתחילת בית שני

כפי שהזכרנו, הפגיעה של המלאך ביעקב נעשתה בשני מישורים: פגיעה פרטית ביעקב, ופגיעה כללית בכלל ישראל. ובכל זאת, הפגיעות קשורות זו לזו. הפגיעה שפגע המלאך בכלל ישראל, היא מעין הפגיעה שפגע המלאך ביעקב בבחינה הפרטית. כשם שלגבי יעקב מתכוין המלאך לעשותו בעל מום ולפסלו מן העבודה, כך גם לגבי כלל ישראל, המלאך מתכוין לפגוע בהם בענין העבודה - להכניס בהם קרירות במה שנוגע לעבודת המקדש. קרירות זו מופיעה בזמן בית שני, וגורמת להתרשלות בבנין המקדש<sup>5</sup> (ע"י חגי א, ט) ובעבודת הקרבנות<sup>6</sup> (ע"י מלאכי פרק א), מה שגורם אח"כ לגזרות יון ולביטול העבודה בזמן היונים (ע"י ב"ח או"ח סוף ס"י תר"ע), ולבסוף - לחורבן המקדש וביטול העבודה לגמרי, עד עצם היום הזה.

על ההתרשלות בבנין המקדש (השני) העיר כבר חגי הנביא. חגי פונה אל ישראל ואומר: "שִׁמּוּ לְבַבְכֶם עַל דְּרָכֵיכֶם: זְרַעְתֶּם הַרְבֵּה - וְהָבֵא מְעֵט. אָכּוֹל - וְאֵין לְשִׁבְעָה. שְׁתוּ - וְאֵין לְשִׁכְרָה... וְהַמְשַׁתְּפֶר - מִשְׁתַּפֵּר אֶל צְרוּר נְקוֹב... יַעַן מָה?" - למה המצב הזה, שאין ברכה במעשה ידיכם? - "יַעַן בֵּיתִי אֲשֶׁר הוּא תְּרַב, וְאַתֶּם רְצִים אִישׁ לְבֵיתוֹ!" (חגי א, ט). כל אחד דואג לביתו הפרטי, ואין מי שדואג לבנין בית המקדש. אם הייתם דואגים לבנין המקדש ולא מתרשלים בבנייתו, היתה באה ברכה לעולם. כשמקריבים קרבן, כל אותו המין מתברך בעולם, כמו שאמרו חז"ל: "אמר הקב"ה: הִבִּיאוּ לְפָנַי עוֹמֵר בַּפֶּסַח, כְּדֵי שֶׁתִּתְבָּרַךְ לְכֶם תְּבוֹאָה שְׁבִשְׁדוֹת... הִבִּיאוּ לְפָנַי שְׁתֵּי הַלֶּחֶם בְּעֲצֵרָת, כְּדֵי שֶׁיִּתְבָּרְכוּ לְכֶם פִּירוֹת הָאֵילָן... נִסְכּוֹ לְפָנַי מִיַּם בַּחַג, כְּדֵי שֶׁיִּתְבָּרְכוּ לְכֶם גִּשְׁמֵי שְׁנָה" (ר"ה טז, א). וכיון שאתם מתרשלים בבניית המקדש, הברכה הזו אינה קיימת, ולכן אינכם רואים ברכה בעמלכם. לעומת זאת, אם תתחילו לעסוק בבנין בית המקדש, יברך ה' את מעשה ידיכם (חגי ב, יח-ט).

גם על ההתרשלות בעבודת הקרבנות - לאחר שכבר נבנה המקדש - יש אזהרות נביא. הנביא מלאכי עומד בתחילת בית שני ומוכיח את ישראל, וישראל עונים לו כמה פעמים שהם אינם מבינים על מה הוא מדבר. "הִפְהַנְיִם בּוֹזֵי שְׁמִי. וְאֶמְרָתֶם: בְּמִהָ בְּזִינוּ אֶת שְׁמִי?" (מלאכי א, ו) "מְגִישִׁים עַל מִזְבְּחֵי לְחֶם מְגָאֵל. וְאֶמְרָתֶם: בְּמִהָ גָאֵלְנוּךָ?" (שם, ז) "הוֹגְעַתֶּם ה' בְּדְבָרֵיכֶם. וְאֶמְרָתֶם: בְּמִהָ הוֹגְעַנוּ?" (שם, ב, יז) "כִּי אַתֶּם קִבְּעִים אֹתִי. וְאֶמְרָתֶם: בְּמִהָ קִבְּעַנוּךָ?" (שם, ג, ח)...

מה הפשט בדו-שיח הזה? אם טענות הנביא אינן נכונות, למה הוא טוען אותן? ואם נכונות הן, למה ישראל לא מבינים על מה

### נצחון החשמונאים על היוונים - חלקי בלבד

והנה, לא רק בעבודה היתה חולשה והתרשלות בתחילת בית שני - שאת זה באמת תיקנו החשמונאים במסירות הנפש שלהם על עבודת המקדש ושמירת התורה - אלא גם חכמת התורה נחלשה בבית שני. חז"ל מוסרים לנו (יר' הגיגה פ"ב ה"ב), שמימות משה רבינו עד ימות יוסי בן יועזר<sup>12</sup> "היו למדין תורה כמשה רבינו" (תמורה טו, ב). כלומר, "לא היה מחלוקת בחכמי ישראל, וכולן היו אומרים דברים כנתינתן למשה בסיני" (רש"י סוטה מז, א ד"ה האשכולות). אמנם בימי אבלו של משה רבינו נשכחו שלשת אלפים הלכות, אבל מה שלא נשכח - נלמד כמו שקיבל משה רבינו (תמורה שם): "תורה באמיתה, בלי דופי ושכחה ומחלוקת" (רש"י סוטה מז, ב ד"ה שהכל בו). אם בכל זאת התעוררה מחלוקת - הכריעו בה על פי הרוב, המועטים היו מסכימים לדברי המרובים, ונתבטלה המחלוקת (הגהות הגר"א תמורה טז, א סק"א). ואולם, "מכאן ואילך - לא היו למדין תורה כמשה רבינו" (תמורה טו, ב). בימות יוסי בן יועזר נוצרה לראשונה מחלוקת שלא הצליחו להכריע בה במשך כמה דורות - האם לסמוך על ראש קרבן שקרב ביום טוב, או לא לסמוך עליו (משנה הגיגה טז, א). הגמרא אומרת, שמחלוקת זו נתהוותה בסוף ימיו של יוסי בן יועזר, שאז נתמעטו הלכות והתחילה שכחת התורה<sup>13</sup> (תמורה טו, ב - טז, א).

לאחר כמה דורות, אנו שומעים כבר על מחלוקת נוספות בלתי מוכרעות. בימי שמאי והלל נוספו עוד שלש מחלוקות שלא הצליחו להגיע בהן להכרעה, ובימי תלמידיהם של שמאי והלל "רבו התלמידים שלא שמשו את רבותיהם כל צרכן, ורבו המחלוקות בישראל, ונעשית תורה כשתי תורות" (יר' שם, וסוטה מז, ב). חז"ל קבעו תענית על כך שבימי בית שמאי ובית הלל נעשתה התורה כשתי תורות (ע"י שו"ע או"ח סי' תק"פ סוף ס"ב).

והיום - המצב גרוע הרבה יותר. התורה קרועה היום לא רק לשתי תורות, אלא למאה תורות! זה נוהג לפי הגר"א, וזה לפי ר"ת, זה לפי הרמב"ם וזה לפי הבית יוסף ושאר גדולי ישראל. בעקבות החורבן והגלויות השונות וביטול הסנהדרין, נעשתה התורה אצלנו כמאה תורות. אין סנהדרין שתפסוק ותעמיד את התורה על אמיתותה! אמנם מחלוקות אלו מְרַבּוֹת פּלּוּלָא דאורייתא, ע"י שכל צד מתאמץ להביא ראיה לדבריו, והצד

שכנגדו צריך לסתור את הראיות, ובזכות זה יש לנו הרבה ספרים, אבל חז"ל בזמנם קבעו תענית על כך שבימי בית שמאי ובית הלל נעשתה התורה כשתי תורות (ע"י שו"ע או"ח סי' תק"פ סוף ס"ב). כי לא זו הצורה האמיתית והמלאה של התורה כפי שהיתה מימות משה רבינו, שידעו כל דבר בבירור. זוהי תוצאה של שכחת התורה, שהתחילה בימי היוונים, ורק הלכה והתגברה במשך הדורות. כי גזרות יון - התבטלו ע"י מסירות הנפש של בית חשמונאי והיהודים שהצטרפו עליהם. אבל על שכחת התורה - לא הצלחנו להתגבר.

בשאלות הכי יסודיות יש לנו מחלוקות. מתי יום ומתי לילה, כהגר"א או כרבינו תם. תפילין, כרש"י או כרבינו תם. מתי להדליק נרות חנוכה, בשקיעה או בצאת הכוכבים. בכל דבר יש מחלוקת. זה הכל מכח גזירות יוון, מִנֵּה חֲשׂוֹן (בראשית א, ב) - זו יוון, שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזרותיה" (כ"ר ב, ד). צריך להשלים את נצחון החשמונאים על יוון כזה שנלמד את התורה שבעל פה בכל הבהירות האפשרית, עד שתקום סנהדרין גדולה שתכריע בכל המחלוקות הרבות שיש בין הפוסקים, ואז התורה תשוב ותהיה תורה שלמה, לא תורה משוסעת וקרועה כמאה תורות. רק אז הנצחון על יוון יהיה שלם. בינתיים - הנצחון על יוון הוא חלקי בלבד.

אז צריך להדליק נרות בחנוכה, ולומר הלל ו"על הניסים", ולתת צדקה לעניים (ע"י משנ"ב סי' תר"ע סק"א בסופו)<sup>14</sup>, אבל בעיקר צריך לחזק את לימוד התורה, שלימוד התורה יהיה בהיר עד כמה שאפשר. עד כמה שאפשר לברר את המחלוקות. גם אם אין בנו כח להכריע בין רש"י לרבינו תם, או בין הרמב"ם לראב"ד, או בין הבית יוסף לרמ"א, ח"ו איננו חושבים את עצמנו כיכולים להכריע בין גדולי ישראל, אבל צריך ללמוד ולדעת את התורה עד כמה שאפשר, שבאמת תהיה לנו תורה שלמה, ועם ישראל ישב לבטח באדמתו, ובא לציון גואל במהרה בימינו, אמן.

השיחה נערכה לפי הבנתו של העורך,  
וכל טעות או חסרון (אם ישנם) יש לתלות בעורך בלבד.

1. וכבר העירו, דכיון שפגיעת המלאך בכף ירך יעקב היתה מחמת השנאה והקפידא של עשו על נטילת הבכורה והברכות ממנו במרמה - "ויעקבני זה פעמים, את בְּכָרְתִי לָקַח וְהִנֵּה עָתָה לָקַח בְּרָכְתִי... וַיִּשְׁטֹם עֵשָׂו אֶת יַעֲקֹב עַל הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בָּרַכּוּ אָבִיו" (בראשית כז, לו-מא) - לכן מופיעה הסוגיא של איסור גניבת הדעת, ואפילו דעתו של נכרי - בפרק "גיד הנשה" (חולין צד, ב), [ובהקשר למה? - בהקשר למכירת ירך של בהמה לנכרי, כשגיד הנשה בתוכה, והנכרי סבור שניטל הגיד! (ע"ש)]. וזהו בכונה מיוחדת מצד מסדרי הש"ס, לבטל טענתו של עשו, שיעקב גנב את דעתו. לכן הדגישו מסדרי הש"ס בפרק זה, דוקא, שגניבת הדעת אסורה, ואפילו דעתו של נכרי, ועל כרחק שיעקב עשה הכל בהיתר, וע"פ נבואה. [וכל זה הוא על דרך מה שכתב ר' צדוק הכהן מלובלין, שכל האגדות שנסדרו בש"ס, יש להן שייכות פנימית להמקום שבו נסדרו, וכפי שהראה כמה דוגמאות לזה (ע"י פרי צדיק, דברים, לערב יוה"כ אות א' ד"ה ומטעם זה, ואות ה' ד"ה והנה כבר)].
2. והגאון הרונצ'ובר הוסיף והגדיר עוד, שגיד הנשה אינו כלל חפצא ד"מאכלות אסורות", שהרי אין בו שום טעם כלל, וכל האיסור הוא רק לעשות בו "מעשה אכילה". ובוה ביאר את דעת רב חסדא (חולין צ, ב) דגיד הנשה קרב לגבי המזבח ואין בו פסול של "ממשקה ישראל"; דפסול זה (לדעת רב חסדא) הוא רק במה שהוא בגדר חפצא ד"מאכלות אסורות", ולא במה שאיסור אכילתו הוא מחמת דבר אחר (צפנת פענח פ"ד ממאכלות אסורות ה"ח).
3. וליתר דיוק, "ודאי אי אפשר לומר דאין לגיד טעם כלל, דאיך יפלגו תנאים [במציאות] אם יש בגידין בנותן טעם, כיון דיכולים

לטועמו, ויטעמנו קפילא [נכרין]. אלא ודאי דיש לו טעם, רק שחולקין אם יש כח בהטעם לאסור אחרים [כיון שהוא טעם קלוש] (חיות דעת יו"ד סי' ק' סק"ז).

4. איתא בזוהר: "ואמאי איקרי גיד הנשה? - גיד דאיהו מן ג' ה' לבני נשא לפולחנא דמאריהון, ותמן הוא יצר הרע רביע" (זוהר ח"א קע, ב). [דנשיה הוא לשון שכחה, כמו: "נשני אלקים את כל עמלי ואת כל בית אבי" (בראשית מא, נא). ולפי זה, "גיד הנשה" משמעו "גיד השכחה"].

5. הפך הענין, שראוי לבנות המקדש בזריזות ובחריצות - כמבואר ברמב"ן (שמות כה, ט), שציווי מיוחד היה במשכן, לבנותו בזריזות ובחריצות. וכן משמע ברש"י (שם לא, יג ד"ה אך), שהיה ענין מיוחד במלאכת המשכן להיות "רדופין וזריזין" בבנייתו, [עד שמפני זה היתה התורה צריכה להזהיר, שלא לדחות את השבת מפני כך]. ומסתבר, דכשם שבמלאכת המשכן היתה הקפדה מיוחדת שיבנה בזריזות, כך היה גם במלאכת בנין המקדש. [ואולי מפני זה, הגם שזמן עבודת הפועל הוא רק ביום, כמו שנאמר: "יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב" (תהלים קד, כג), מכל מקום גבי מלאכת בנית המקדש סלקא דעתך דמקדמי ומחשכי גם בלילה (ברכות ב, ב). ואף למסקנה, שלא עשו כן, משמע דזהו רק מפני שבליילה הוצרכו לשמור (צדקת הצדיק אות י"ז)]. וממילא, כשמתרשלים בבניית המקדש, הרי זה הפך ענין זה, שצריך לבנותו בזריזות ובחריצות. [ועי' רמב"ן, שבזמן דוד המלך "היה עונש על ישראל בהתאחר בנין בית הבחירה, שהיה הארון הולך מאהל אל אהל קגור פארגן, ואין השבטים מתעוררים לאמר נדרוש את ה' ונבנה הבית לשמו" (רמב"ן במדבר טז, כא), ונענשו בקדור, ומתו בו שבעים אלף איש מישראל (שמ"ב כד, טו)].

6. ומסתבר, דכשם שישנה הקפדה על בניית המשכן והמקדש, שתהיה בזריזות ובחריצות, כך יש הקפדה כזו גם בעבודת הקרבנות הנעשית בהם. [ואולי מפני זה "כהנים זריזין הן" (פסחים סה, א), "שממהרים לרוץ ולקרב ולזרוק" (רש"י שם ד"ה אגב זריזותיהו), כדי לקיים ענין זה]. וממילא, כשמתרשלים בהקרבנות, עוברים על ענין זה.

7. גם השקתת ברית הלוי - שמלאכי בא על כך בטענה אל הכהנים (מלאכי ב, ח), ודרשו חז"ל שהכונה היא לכהן או לוי המסייעים בבית הגרנות (בכורות כו, ב) - נובעת מזלזול בעבודה. כי כהן או לוי המסייעים בבית הגרנות, מראים בכך כאילו עבודת המקדש איננה סיבה מספקת לקבלת המתנות, וכאילו צריכים הכהן או הלוי לעשות עוד איזה דבר עבור ישראל, כדי לקבל את מתנותיהם בזכות ולא בחסד. וא"כ התנהגות כזו גורמת לזלזול והשחתת כבוד עבודת המקדש, כאילו עבודת המקדש אינה שווה את המעשר (עי' רמב"ם הל' תרומות פי"ב הי"ח-ה"ט).

8. כן משמע מהמשך דברי הנביא שם, שאמר: "וארוך נוכל ויש בעדרו זכר, ונדר זבחה משקת לה" (מלאכי א, יד); ומבואר ברמב"ם, שפסוק זה מדבר על מי שמביא קרבן כשר, אך אינו מן המובחר. דז"ל הרמב"ם: "לא כל דבר שאינו פסול מביא אותו לכתחילה. כיצד? היה חייב עולה - לא יביא שיה כחוש וכעור, ויאמר: הרי אין בו מום! ועל זה נאמר: וארור נוכל וגו'. אלא כל שיביא לקרבן - יביא מן המובחר" (רמב"ם הל' איסורי מזבח פ"ז ה"א). הרי שהפסוק מדבר על קרבן שהוא כשר מעיקר הדין, אלא שאינו מן המובחר, ובכל זאת הנביא מננה קרבן זה "משקת", שפירושו - בעל מום (רש"י שם), כמו שנאמר: "משקתם בהם, מום בהם" (ויקרא כב, כה).

9. ואפילו בככור ובמעשר בהמה, שאין לאדם בחירה איזה בהמה להביא, אמרו חז"ל: "יהיה הפקום אשור יבחר ה'... שמה תביאו... עולתיכם וזבחיכם... וכל מבחר נדרים" (דברים יב, יא). אין לי אלא נדרים ונדבות; מנין לרבות בכורות ומעשרות, חטאות ואשמות? - תלמוד לומר: וכל מבחר נדרים" (ספרי פרשת דברים פיסקא ס"ח). וכתב על זה רבינו הלל בפירושו שם: "אף על גב דככור תלוי בפטר רחם, ומעשר כתיב ביה 'לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו' (ויקרא כז, לג), כתיב 'מבחר', לפטו מינהו, דלהוי מן המובחר". (וכן מובא שם בהגהות וביאורים בשם הראב"ד). הרי שצריך לפטם את הככור והמעשר, כדי שיהיו מן המובחר.

10. וגם עצם השם "יין", בהיפוך סדר האותיות הוא "ניו", לשון יופי (של"ה מסכת תענית פרק "תורה אור" אות פ"ט).

11. כמבואר בב"ח המובא למעלה (לעיל), שמה שהתשלול בעבודת הקרבנות, זה הביא לגזרות יון וביטול העבודה בזמן היונים.

12. שחי בתקופת גזירות יון, ונהרג על ידם על קידוש השם (ב"ר סה, כב).

13. יש מי שרצה לומר, שלא לחינם התהוותה המחלוקת הראשונה בין חכמי ישראל, דוקא בין יוסי בן יעזר איש צרדה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים. דהנה, המחלוקת הראשונה שפילגה את כלל ישראל למשך דורות רבים, היתה המחלוקת אשר חלק "גרבצם בן נבט אפרתי מן תצנך ה'... עבד לשלמה, ויגרם יד במלך" (מל"א יא, כו). [ומי לנו איש ירושלים יותר משלמה המלך, אשר בנה את בית המקדש בירושלים, וישב בה על כסא ה'. "איזהו מטבע של ירושלים? - דוד ושלמה מצד אחד, וירושלים עיר הקודש מצד אחר" (ב"ק צז, ב)]. ולכן, גם בפעם הזאת, בזמן בית שני, המקום הזה - צרדה - גרם להוצרות מחלוקת בישראל, בין יוסי בן יעזר איש צרדה ליוסי בן יוחנן איש ירושלים. וכבר אמרו בגמרא (בענין אחר לגמרי), "מאי צרדה? - צרתה דדא" (יומא יט, ב). הרי שצרדה היא לשון קנאה ומחלוקת. [ואולי מפני זה, העיר "צרדה" (דה"ב ד, יז) - שכנראה זו היא צרדה, עיר הולדתו של ירבעם בן נבט - נקראת במקום אחר "צרתן" (מל"א ז, מו), כי נעשתה צרה לעיר ירושלים ולמלכות בית דוד].

14. ובפמ"ג (ריש סי' תר"ע) כתב טעם לזה, שהרי הב"ח כתב שגזירות יון באו מפני שנתרשלו בעבודה, ושלשה עמודי עולם הם בעבודת ה', תורה ועבודה וגמילות חסדים (אבות פ"א מ"ב). "ומפני זה אנו מחוייבים בימי חנוכה ללמוד תורה, ועבודה בלב זו תפלה והודאה, וגמילות חסדים במזון וגוף".